

DOKUMENTY

Německá demokratická republika – 17. červen 1953

Bylo to první povstání po sovětském obsazení východní a střední Evropy. Dne 17. června roku 1953, čtyři roky po založení Německé demokratické republiky (NDR), došlo na území mezi Labem a Odrou k lidovému povstání. Statisíce dělníků vstoupily do stávků, na mohutných demonstracích se požadovalo odstoupení vlády a svobodné volby. Na mnoha místech občané obsadili bašty stranického a státního aparátu, dokonce byly přepadány vězňové a policejní stanice. Zdálo se, že diktatura Socialistické sjednocené strany Německa (SED) je u konce – kdyby ovšem nezasáhla sovětská vojska umístěná v NDR a povstání nepotlačila.

Nepokoje v NDR v červnu 1953 se řadí k dalším velkým povstáním za svobodu v evropských poválečných dějinách: k maďarské revoluci roku 1956, k Pražskému jaru v roce 1968, ke stávkovému a demokratizačnímu hnutí v Polsku v letech 1980–1981 a k pokojnému rozchodu s komunismem v letech 1989–1990. Spolu s povstáními vězňů v táborech souostroví Gulag v letech 1953–1954 je povstání v NDR zároveň příznakem a projevem krize sovětského systému po smrti diktátora Josifa Vissarionoviče Stalina. Až do sjednocení Německa se 17. červen slavil jako státní svátek Spolkové republiky Německo nazvaný Den německé jednoty.

Příčiny povstání

Na první pohled byly příčinou povstání problémy sociální: stavební dělníci ve Východním Berlíně vstoupili několik dní předtím do stávků, jelikož jim byla o deset procent zkrácena mzda. Důvodem bylo usnesení vlády NDR o zvýšení pracovní normy přinejmenším o desetinu, protože by se jinak nesplnily cíle první pětiletky. Dne 15. června proto stavební dělníci, kteří stavěli nemocnici v Berlíně-Friedrichshainu, napsali dopis předsedovi vlády NDR Otto Grotewohlovi, v němž jej žádali, aby od zvyšování norem upustil. Poněvadž na svůj dopis neobdrželi žádnou odpověď, vydali se následujícího rána spolu s dalšími dělníky z nedaleké Stalinovy třídy, kde se také stavělo, k sídlu vlády NDR v centru Berlína. Cestou se k nim připojovalo stále více chodců, takže ve 14 hodin už stály před domem, kde sídlila ministerstva poblíž hranice zóny se Západním Berlínem, desetitisíce lidí. Lidé se marně dožadovali toho, aby mohli promluvit s předsedou SED Walterem Ulbrichtem, takže jeden z dělníků vyzval ke generální stávce – což byl signál k zažehnutí plošného požáru.

Kdyby byla vláda na nespokojenost dělníků reagovala dříve, nikdy by patrně k lidovému povstání nedošlo. Ale už během pochodu do středu města zaznívaly jiné,

dalekosáhlé požadavky, jako například požadavek výrazného snížení cen potravin a vyhlášení svobodných voleb. Pocit vlastní síly zvyšoval sebevědomí demonstrantů a ti brzy začali požadovat odstoupení vlády a propuštění politických vězňů. Jeden z poslanců sice prohlásil, že na straně moci je vůle k „přezkoumání“ zvýšení norem, to však zjištěnou mysl demonstrantů neupokojilo. Po ukončení demonstrace se několik dělníků dokonce zmocnilo vozu s propagandistickými tlampači a jeho prostřednictvím vyzvalo obyvatelstvo ke generální stávce.

To, že se protest natolik vyhroutil, lze vysvětlit pouze tehdejší napjatou vnitropolitickou situací v NDR. Poté, co ztroskotal Stalinův pokus zabránit diplomatickými nátyami začlenění Spolkové republiky Německo do západního tábora, nařídil sovětský diktátor v dubnu roku 1952 „budování socialismu“ v NDR. V květnu byla uzavřena vnitroněmecká hranice, v červenci vyhlásila II. stranická konference SED nová opatření nařízená Stalinem: budování vlastní armády NDR, budování těžkého průmyslu, kolektivizaci zemědělství a dalekosáhlou likvidaci soukromého hospodaření. Samostatné spolkové země byly zrušeny a z NDR se stal centralistický jednotný stát. Prostředky na zvýšené vojenské výdaje se měly získat šetřením na důchodech, dalšími daněmi a omezením spotřeby, přičemž vysoké válečné reparace odváděné Sovětskému svazu zůstávaly beze změny.

Důsledkem těchto opatření bylo prudké zhoršení životní úrovně v NDR. Vzhledem k budování těžkého průmyslu se záměrně zanedbával lehký a potravinářský průmysl a to samozřejmě mělo odpovídající důsledky. Státní obchod nebyl ani schopen zajistit zásobování obyvatelstva základními potravinami, jako bylo máslo, margarín nebo brambory. Pro utlumení poptávky vláda navíc zvýšila několikrát ceny – a tomu také odpovídala nespokojenost obyvatelstva. Obzvláště tvrdě dopadla opatření na soukromě hospodařící rolníky. Aby byli zemědělci donuceni vstupovat do nových kolektivů, zemědělských výrobních družstev (Landwirtschaftliche Produktionsgenossenschaften, LPG), byli odříznuti od dodávek strojů a osiv, ovšem zároveň se jim zvyšovaly daně a povinné odvody, jež museli odvádět státu. Kdo se pod tímto dvojitým tlakem nechtěl dobrovolně podrobit, byl za nedoplatky na daních a odvodech často zatčen a vyvlastněn. Stále více zemědělců a sedláků proto prchalo do Západního Německa a tím se zásobovací krize v NDR ještě vyostřila. Podobně se postupovalo proti živnostníkům. Při systematických razíích se prohledávaly jejich podniky, aby bylo možné je kvůli údajným dluhům na daních nebo pod jinými záminkami zatknout a jejich majetek znárodnit. Všem samostatně hospodařícím soukromníkům v NDR byly navíc odebrány potravinové lístky, bez nichž se nedalo přežít – byl to třídní boj shora, který v obyvatelstvu většinou narážel na nepochopení.

Podle Stalina postupovala výstavba socialismu nutně ruku v ruce se „zostřováním třídního boje“. SED proto všude viděla „nepřátele“, „sabatéry“ a „agenty“, které bylo nutno potírat a likvidovat. Věznice v NDR byly tedy plné politických vězňů, kteří byli často odsuzováni za ty nejdrobnější přečiny nebo za bezvýznamná kritická vyjádření. SED zahájila systematický boj proti církvi a křesťanům v protestantském východním Německu, v jehož průběhu byly evangelické spolky mládeže prohlášovány za „organizace agentů“. Dokonce i členové vlády, jako liberálně demokratický ministr obchodu Karl Hamann či křesťanskodemokratický ministr zahraničí Georg Dertinger, upadli

přes noc v nemilost a zmizeli spolu se svými rodinami v nechvalně známé vyšetřovací věznici Státní bezpečnosti NDR (Stasi) v Berlíně-Hohenschönhausenu. Dokonce i uvnitř strany samé viděla SED všude nepřátele, na něž se na Stalinův pokyn hodlalo zaměřit ministerstvo státní bezpečnosti pomocí rozsáhlých čistek a pořádáním monstrprocesů. Tak jako v Moskvě se přitom dostaly do spárů tajné policie i pozůstatky východoněmeckých Židů, protože ti byli údajně součástí celosvětového sionistického spiknutí.

V tomto neurotickém ovzduší prchali lidé ve velkém množství do Západního Německa, takže z NDR odcházelo měsíčně v průměru obyvatelstvo celého menšího města.

Za této situace zemřel 5. března 1953 sovětský diktátor Josif Vissarionovič Stalin. Jeho nástupci, znepokojení krizovými jevy v NDR, si čtvrt roku nato povolali do Moskvy představitele SED a nařídili jim „nový kurz“: kolektivizace zemědělství se měla zastavit, budování těžkého průmyslu se mělo zpomalit a výroba spotřebního zboží měla být opět posílena. Církve už neměly být pronásledovány a mělo se více dbát na práva občanů. Dne 11. června 1953 SED poslušně uveřejnila v ústředním tiskovém orgánu *Neues Deutschland* komuniké, podle něhož politbyro SED doporučilo řadu opatření ke zvýšení životní úrovně a k posílení právní jistoty občanů. Strana, která jinak vždycky vystupovala jako neomylná, poprvé přiznala chyby a prohlásila, že „zanedbávala“ zájmy samostatně hospodařících rolníků, řemeslníků a inteligence.

Avšak oproti předpokladům a záměrům sovětského vedení toto komuniké nevedlo k uvolnění společenského napětí. Nespokojenost mezi dělnictvem se ještě zvýšila, protože právě dělníkům, údajně vládnoucí třídě, nebyly poskytnuty žádné úlevy: zvýšené pracovní normy zůstávaly v platnosti. Mnozí obyvatelé chápali změnu kurzu navíc jako známku slabosti vlády.

Průběh povstání

Je třeba mít na paměti výbušnou náladu, chceme-li pochopit, proč nepokoje ve velmi krátké době zasáhly takřka celou NDR – bez jakékoli přípravy a organizačního centra. Ještě ve večerních hodinách dne 16. června se v NDR rychlostí blesku rozšířila zpráva o demonstraci stavebních dělníků. Podrobně o tom informovala především oblíbená rozhlasová stanice *Rundfunk im amerikanischen Sektor (RIAS)* v Západním Berlíně. Na rozdíl od toho, co později tvrdila SED, však tato stanice nevyzývala ke generální stávce, ba dokonce zmiřňovala zpravodajství. V mnoha východoněmeckých podnicích to však stačilo, aby jednotliví zaměstnanci nazítří ráno podávali zprávy o událostech v Berlíně – a okamžitě docházelo ke shromážděním, zastavení práce, demonstracím a obsazením podniků při okupačních stávkách. S nějakým „fašistickým pučem“ organizovaným ze Západu, jak SED později tvrdila, to nemělo nic společného, spíše to byl protest dělníků, který rychle přerostl v lidovou revoluci – paradoxně právě tak, jak to marxističtí teoretikové ve skutečnosti předpovídali pro kapitalismus.

V Berlíně se stavební dělníci domluvili, že se sejdou 17. června v 7 hodin na Strausbergerově náměstí (Strausberger Platz) poblíž Stalinovy třídy. Avšak místo několika stovek demonstrantů jako předchozího dne se tam vydaly celé průmyslové podniky. Protestující, jichž bylo okolo 100 000, procházeli křížem krážem městem

a mnozí dali průchod svému hněvu: vtrhli do různých úředních budov, zapalovali pohraniční stanoviště a kiosky s tiskovinami nebo převrhávali vládní vozy. Jeden řidič nákladáku sundal za nadšeného aplausu davů i rudou vlajku z Brandenburské brány. Kdyby masivně nezasáhla sovětská vojska a nepřišla SED na pomoc, demonstranti by bezpochyby přepadli i sídlo vlády NDR a Ústředního výboru SED. Nicméně protest neměl na rozdíl od toho, co SED později tvrdila, strategický cíl ani nějaké organizované vedení; v Berlíně probíhal zcela chaoticky.

Zcela obdobně probíhalo povstání i v jiných částech NDR. K protestům docházelo ve všech městech s více než 50 000 obyvateli, přičemž těžiště odporu se nacházela ve středoněmecké průmyslové oblasti mezi Halle a Lipskem, v oblasti Magdeburku a ve městech Jena, Gera, Brandenburg a Görlitz (Zhořelec). Lidová shromáždění a zastavení práce se však objevovala i na venkově ve více než dvou stech vesnicích. V řadě oblastí, především na severu Německa, byla situace klidnější – důvod spočíval zejména v tom, že tyto oblasti byly řídkěji osídleny, takže se tu protesty daly obtížněji organizovat. Zčásti také trvalo déle, než se demonstranti zformovali, takže bezpečnostní síly mohly organizování demonstrací včas předejít a zabránit odchodu lidí z podniků. Leckdy i scházela vůdčí osobnost, která by celý protest rozhodným způsobem odstartovala.

Povstání probíhalo většinou podle téhož schématu: nejprve vstoupily do stávkových jednotlivých brigády a zakrátko nato všichni zaměstnanci – po celé NDR ve zhruba šesti stech podnicích. Po nějaké době se stávkující shromáždili v prostoru svých závodů, kde často vznášeli nejprve sociální a politické požadavky (např. zrušení předchozího zvýšení norem, snížení cen, zvýšení důchodů, potravinových lístků, odstoupení vlády, svobodné volby, sjednocení Německa, odchod okupačních vojsk, propuštění politických vězňů atd.). Většinou určili i výbor, který měl stávkující zastupovat. V mnoha podnicích se pak zaměstnanci usnesli, že se vydají do středu města, aby tím ještě zdůraznili své požadavky. Celkově došlo k demonstracím ve 130 městech a obcích a zúčastnilo se jich na půl milionu osob. V průběhu pochodů se protesty často radikalizovaly, přičemž demonstranti pronikli do 140 stranických a úředních budov – zpočátku pouze proto, aby strhli nenáviděné propagandistické transparenty, brzy však protesty vedly k tomu, že centrály moci zůstaly na mnoha místech obsazeny. Davy protestujících se nezastavily ani před dobře strážnými baštami bezpečnostních sil: celkem bylo napadeno třináct policejních budov, dvě věznice a pět krajských služeben ministerstva státní bezpečnosti a bylo osvobozeno přibližně 1400 vězňů. V některých městech, jako třeba ve Zhořelci či Bitterfeldu, převzali dělnické nebo občanské výbory na několik hodin kontrolu nad městem.

Kdyby mělo povstání více času, patrně by se natolik rozšířilo, že by dříve či později vedlo k novým a širším organizačním strukturám, novým volbám a ztrátě moci SED. Komunistické vedení NDR bylo v každém případě událostmi zaskočeno. Podle hodnocení sovětské okupační moci byly strana a vláda až do 19. června naprosto neakceschopné. Přitom sehrály svou roli i mocenské boje v politbyru, kde se utvořila otevřená opozice proti stranickému šéfovi Walteru Ulbrichtovi. Zatímco někteří členové politbyra požadovali po Stalinově smrti mírnější postup, neviděl Ulbricht žádný důvod ke zmírnění kurzu. Dne 17. června sedělo pak vedení SED jako ochromené

v sovětském hlavním stanu v Berlíně-Karlshorstu, kam je evakuovala sovětská okupační moc.

I stranická základna neurvalou sovětizační politikou a náhlým obratem znejistěla. Během nepokojů se jednoduše „vypařilo“ mnoho funkcionářů, nebo se dokonce podíleli na demonstracích. Zejména však selhaly bezpečnostní síly. Mimo rozdělený Berlín neučinilo samolibé vedení SED po demonstracích stavebních dělníků 16. června takřka žádné bezpečnostní opatření. Sovětská okupační moc, bez jejíhož souhlasu se nesmělo přijmout žádné významné opatření, rovněž přikázala zaujmout zdrženlivý postoj, aby neohrozila věrohodnost nového kurzu. Když 17. června vyšli lidé do ulic, ani nasazení policisté často nevěděli, co mají vlastně dělat. Na jedné straně měli rozkaz chránit a střežit budovy, na straně druhé nesměli používat střelných zbraní. Když viděli rozběsněný dav, skládali často dobrovolně zbraně nebo přebíhali k demonstrantům. I nejsilněji ozbrojená síla, armáda NDR, která byla teprve budována, nebyla až na některé elitní jednotky dlouhou dobu nasazována, neboť i samému vedení SED připadala jako nespolehlivá. Pod tlakem protestů se tak komunistická diktatura hroutila jako domeček z karet.

Potlačení povstání

Pak se ale všechno rázem změnilo. Již v noci z 16. na 17. června se sovětský místodržící, vysoký sovětský komisař Vladimír Semjonov, sešel s Walterem Ulbrichtem a dohodli se, že bude-li to nutné, zajistí sovětské vojenské jednotky hranice sektorů směrem k Západnímu Berlínu a budou střežit strategicky důležité budovy. Když časně zrána dorazily do Moskvy první zprávy o demonstracích, naléhal ministr obrany Nikolaj Bulganin, aby byly nasazeny tanky. Dopoledne již bylo jasné, že německá policie situaci nezvládá, a tak se sovětské vedení rozhodlo, že vyhlásí výjimečný stav. Vyslalo do Německa šéfa generálního štábu Rudé armády maršála Vasilije Sokolovského, který měl jako vrchní velitel všech ozbrojených a bezpečnostních sil působících na území NDR protesty potlačit.

Jak povstání rychle a zničehonic vypuklo, tak se také zase rychle zhroutilo, když zasáhla sovětská vojenská mašinerie, která měla zkušenosti z nedávné války. V NDR bylo tehdy rozmístěno téměř půl milionu po zuby ozbrojených rudoarmějců, kteří od časného rána vjížděli do měst, aby rozptýlili demonstranty. Měli rozkaz nasadit v „nutných“ případech i zbraně a zatknout „podněcovatele“ nepokojů.

V Berlíně zasáhla sovětská armáda mezi jedenáctou a dvanáctou hodinou. Tanky se valily hlavním městem a zaháněly demonstranty ke straně. Za tanky následovala pěchota, která uvolněné ulice uzavírala. Celkem byly nasazeny tři divize s šesti sty tanky typu T 34. Ve 12. 45 hod. padly první výstřely, když demonstranti nechtěli uposlechnout rozkazy, o chvíli později byli první mrtví a zranění. Ve 13 hod. byl vyhlášen výjimečný stav. Shromáždění více než tří osob bylo zakázáno a v období mezi 21. večerní a 5. hodinou ranní bylo zakázáno zdržovat se na ulici.

Účinky tvrdého zásahu sovětské okupační moci se začaly projevovat už záhy. Ve 14 hod. mohl Semjonov ohlásit do Moskvy, že situace v Berlíně se normalizuje. V 16. 30 oznámil vrchní velitel sovětských ozbrojených sil v NDR Andrej Grečko, že

hlavní vládní a administrativní budovy byly sovětskými vojsky zajištěny a že tanky a obrněné transportéry rozehnaly poslední demonstranty.

Podobně probíhal zásah i v jiných oblastech. Sovětská vojska odpoledne vjela do více než padesáti měst a obsadila mnoho velkých podniků a závodů. Bylo přitom nasazeno celkem třináct divizí, které byly podporovány kasernovanou lidovou policií. Od časného odpoledne byl ve čtyřiašedesáti městech a ve velké většině krajů vyhlášen výjimečný stav. Když se demonstranti nerozcházeli, stříleli sovětsí a východoněmečtí vojáci zčásti nazdařbůh do davu, přičemž na různých místech došlo ke ztrátám na životech a ke zraněním. Jen v Lipsku bylo vystřeleno přinejmenším 1500 nábojů. Na celém území NDR přišlo o život pětapadesát osob, mezi nimi i několik policistů, a více než třiapadesát osob bylo zraněno. Pět mužů bylo na pokyn sovětského vedení zastřeleno podle ustanovení výjimečného stavu a obyvatelstvo o tom bylo informováno na plakátech.

Sovětské a východoněmecké bezpečnostní síly pořádaly také systematický hon na demonstranty, vůdce stávek a lidi, kteří se provinili proti ustanovením výjimečného stavu. K 1. srpnu bylo zatčeno přinejmenším 13 000 osob (mimo ty, které zatkl sovětské bezpečnostní síly) a z nich bylo více než 1600 osob odsouzeno k mnohaletým trestům vězení a dvě osoby byly dokonce popraveny. Sovětské vojenské soudy navíc odsoudily několik set osob k dlouholetým nuceným pracím, které museli vykonávat v trestních táborech v ruské Vorkutě. Nehledě na odpovídající objednávku SED se v žádném z procesů nedalo doložit, že povstání bylo organizováno ze Západu, jak to tvrdila propaganda.

Povstání 17. června, které ztroskotalo, mělo dalekosáhlé důsledky pro další vývoj v NDR: obyvatelstvo si uvědomilo, že otevřená vzpoura proti komunistickému systému nemá sebemenší smysl, pokud je tento systém chráněn zbraněmi sovětské okupační moci. Ani přes vlastní rozmanitou politickou rétoriku nepřišlo povstalcům na pomoc společenství západních států. SED měla zase až do konce své nadvlády strach, že události z roku 1953 by se mohly zopakovat. Vybudovala tedy obrovský bezpečnostní aparát a zároveň se pokoušela upokojit obyvatelstvo značnými sociálními dávkami. Přitom jí pomohl Sovětský svaz tím, že od roku 1954 se zřekl dalších reparací. Nejparadoxnějším důsledkem událostí však bylo, že předseda SED Walter Ulbricht, který tehdy už neměl v politbyru většinu, zůstal v úřadě ještě dalších osmnáct let. Zatímco sovětské vedení nechťelo přivodit další nestabilitu, využil Ulbricht zatčení obávaného šéfa sovětské Státní bezpečnosti Lavrentije Beriji a své protivníky označil za jeho komplice. Hlavní požadavky povstalců – odstoupení vlády, svobodné volby a opětné sjednocení Německa – byly splněny až pokojnou revolucí na podzim roku 1989, když sovětské jednotky zůstaly na pokyn vůdce sovětského státu a generálního tajemníka KSSS Michaila Gorbačova v kasárnách a vedení SED se neodvážilo potlačit demonstrace v Lipsku a jinde nasazením vlastních bezpečnostních sil.¹

1 AHRBERG, Edda et al. (eds.): *Die Toten des Volksaufstandes vom 17. Juni 1953*. LIT, Münster 2004; BEIER, Gerhard: *Wir wollen freie Menschen sein. Der 17. Juni*. Bund Verlag, Frankfurt am Main – Wien 1993; DIEDRICH, Torsten: *Waffen gegen das Volk – Der 17. Juni in der DDR*. Oldenbourg Verlag, München 2003; EISENFELD, Bernd – KOWALCZUK, Ilko-Sascha – NEUBERT, Erhart: *Die verdrängte Revolution*.

Za pomoci sovětských tanků bylo povstání nakonec potlačeno. Zahynulo při něm celkem 55 osob. I v Lipsku, zde před budovou bývalého říšského soudu, byly proti demonstrantům nasazeny tanky.

Zdroj: Bundesarchiv, Bild

Dokument č. 1

Dopis stavebních dělníků stavějících nemocnici Friedrichshain, adresovaný ministerskému předsedovi NDR Otto Grotewohlovi, 15. června 1953²

[...] My, pracovníci velkostavby nemocnice Friedrichshain z podniku VEB Industriebau, se na Vás obracíme, pane předsedo vlády, s prosbou, abyste vzal na vědomí naše starosti. Naši zaměstnanci jsou toho názoru, že 10 % zvýšení norem je pro nás opatření velmi tvrdé. Žádáme, aby toto zvýšení na naší stavbě nevešlo v platnost.

Z usnesení rady ministrů jsme vzali na vědomí, že všem bohatým zemědělcům,

Edition Temmen, Bremen 2003; HAGEN, Manfred - WENDORF, Joachim: *Film-, Foto- und Tonquellen zum 17. Juni 1953 in Berlin. Kritischer Apparat und 6 Kassetten*. Institut für den Wissenschaftlichen Film, Göttingen 1992; KNABE, Hubertus: *17. Juni 1953. Ein deutscher Aufstand*. Propyläen Verlag, München 2003; KOWALCZUK, Ilko-Sascha: *17. Juni 1953 – Volksaufstand in der DDR. Ursachen, Abläufe, Folgen*. Beck Verlag, Bremen 2003; MÜLLER, Klaus-Dieter - SCHERRIEBLE, Joachim - SCHMEITZNER, Mike: *Der 17. Juni 1953 im Spiegel sowjetischer Geheimdienst Dokumente*. Leipziger Universitätsverlag, Leipzig 2008.

2 DEMKE, Elena - Hamann, Christoph - WERKENTIN, Falco: *Der 17. Juni 1953. Eine Handreichung für den Unterricht*. Berlin 2003, s. 26.

kteří odešli z republiky, bude ponechán jejich majetek, takže my pracující si tedy zase chceme ponechat své normy takové, jaké byly dříve. Vzhledem k velice zjitřené náladě mezi veškerým obyvatelstvem žádáme, abyste k těmto závažným bodům neprodleně zaujal vyhovující postoj a očekáváme Vaše stanovisko nejpozději do zítřka do poledne.

Za zaměstnance stavby: B. G. L. Fettling
Razítko: Vedení podnikových odborů VEB Industriebau

Dokument č. 2

Prohlášení vlády NDR³

Na opatření vlády Německé demokratické republiky ke zlepšení postavení obyvatelstva reagovaly fašistické a jiné reakční živly v Západním Berlíně provokacemi a závažnými narušeními pořádku v demokratickém sektoru. Tyto provokace mají za cíl zkomplikovat nastolení jednoty Německa.

Důvod k zastavení práce stavebních dělníků v Berlíně pominul včerejším usnesením v otázce norem.

Nepokoje, k nimž došlo poté, jsou dílem provokatérů a fašistických agentů zahraničních sil a jejich pomahačů z německých kapitalistických monopolů. Tyto síly jsou nespokojeny s demokratickou mocí v Německé demokratické republice, která organizuje zlepšení postavení obyvatelstva.

Vláda vyzývá obyvatelstvo:

1. K podpoře opatření k okamžitému obnovení pořádku ve městě a k vytvoření podmínek pro normální a pokojnou práci v podnicích.

2. Viníci nepokojů budou pohnáni k zodpovědnosti a přísně potrestáni.

Dělníci a všichni poctiví občané jsou vyzýváni, aby zajistili provokatéry a předali je státním orgánům.

3. Je nezbytné, aby dělníci a technická inteligence ve spolupráci s mocenskými orgány sami přijali opatření k obnovení normální práce.

Vláda Německé demokratické republiky
Otto Grotewohl, předseda vlády

Berlín, 17. června 1953

Dokument č. 3

Veliteli drážďanských kasáren č. 1 města Drážďany

Drážďany, 17. 6. 1953

1. Dne 17. června 1953 od 15 hod. je ve městě a okresu Niesky vyhlášen

Výjimečný stav,
a to až do dalších rozkazů.

2. Kategoricky se zakazují:

- a) demonstrace
 - b) mítinky
 - c) shromáždění
 - d) srazy a veškerá shromažďování občanů.
- Divadla, kina a restaurace musí zavřít do 21:00 hod.

3. Občané mají právo zdržovat se na území města a okresu Niesky pouze v době od 5 do 21 hodin. Po uplynutí této doby je zakázána veškerá doprava. Osoby, které nebudou respektovat tento příkaz, budou přísně potrestány podle zákonných ustanovení výjimečného stavu.

Velitel posádky města Drážďany
generálmajor Schmyrnov

vojenský velitel města Drážďany
Bogdanow

2288 Bitterfeld 127 17 1450

Chef der Garnison Dresden

Nr. 1 der Stadt Dresden

Dresden den 17. 6. 1953

1. Ab 15 Uhr dem 17. Juni 1953 wird für die Stadt und den Kreis Niesky der

Ausnahmezustand

verhängt, bis weitere Befehle folgen.

2. Kategorisch wird verboten:

a) Demonstrationen

b) Meetings

c) Versammlungen

d) Zusammenkünfte und jegliche Ansammlungen von Bürgern.

Theater, Kinos und Lokale müssen um 21 Uhr geschlossen sein.

3. Die Bürger haben das Recht, sich auf dem Territorium der Stadt und des Kreises Niesky nur ab 5 Uhr bis 21 Uhr aufzuhalten. Nach dieser Zeit ist jeglicher Verkehr untersagt. Personen, die diesem Befehl zuwiderhandeln, werden streng nach den Gesetzen des Ausnahmezustandes bestraft.

Chef der Garnison der Stadt Dresden

Generalmajor Schmyrnow

Militärkommandant der Stadt Dresden

Bogdanow

Když bylo dopoledne 17. června 1953 jasné, že policejní jednotky NDR už situaci nemají pod kontrolou, usneslo se sovětské vedení, že vyhlásí výjimečný stav. Prostřednictvím plakátů, jak vidíme na reprodukci ze saského města Niesky, bylo obyvatelstvo NDR informováno o opatřeních sovětského vojenského velení.

Zdroj: www.jugendopposition.de

Dokument č. 5

Vládě Německé demokratické republiky⁴

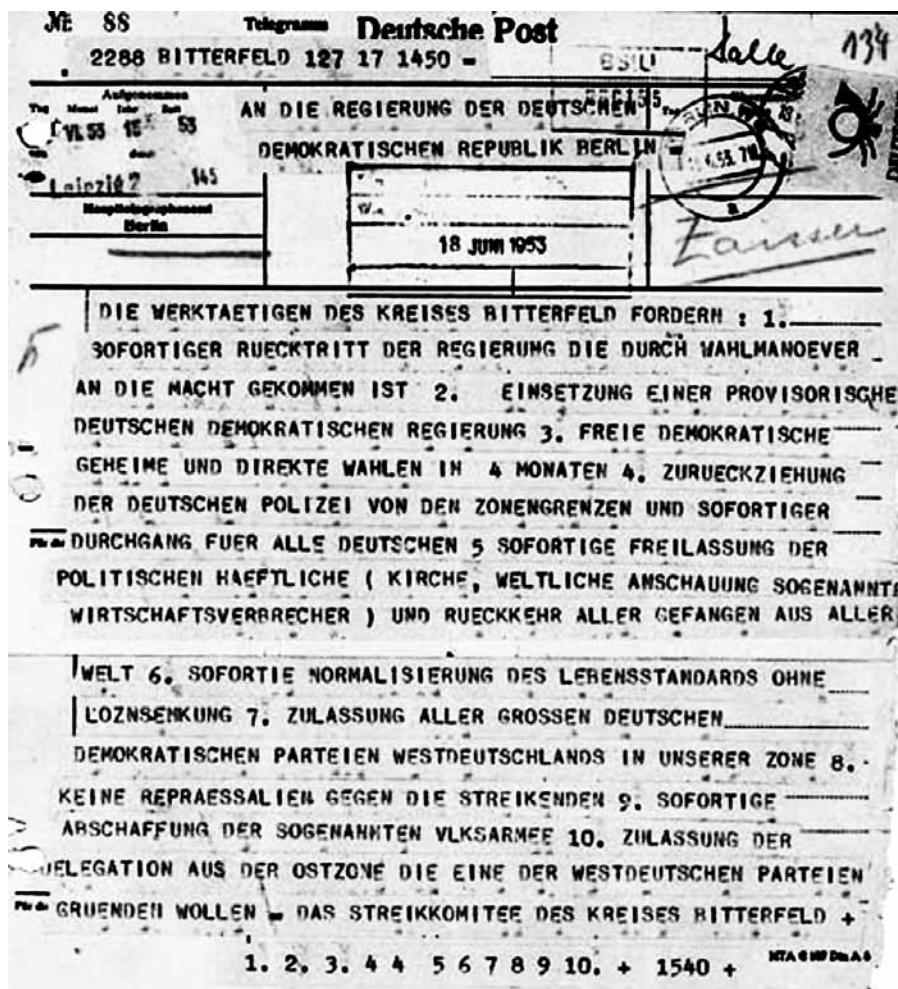
18. června 1953

Pracující kraje Bitterfeld požadují:

1. Okamžité odstoupení vlády, která se dostala k moci volebními machinacemi
2. Ustavení prozatímní německé demokratické vlády
3. Svobodné, demokratické, tajné a přímé volby do 4 měsíců
4. Stažení německé policie z pohraničních zón a okamžitý úplný průchod pro všechny Němce
5. Okamžité propuštění politických vězňů (církve, světový názor, takzvaní hospodářští zločinci) a návrat všech vězňů z celého světa
6. Okamžitá normalizace životní úrovně bez snižování mezd
7. Povolení všech velkých německých demokratických stran Západního Německa v naší zóně
8. Zdržet se jakýchkoli represí vůči stávkujícím
9. Okamžité rozpuštění takzvané lidové armády
10. Povolení delegace z východní zóny, která by chtěla založit jednu ze západoněmeckých stran

Stávkový výbor z kraje Bitterfeld

4 SCHMIDT, Heidemarie – WAGNER, Paul Werner: „...man muss doch mal zu seinem Recht kommen...“. *Paul Othma – Streikführer am 17. Juni 1953 in Bitterfeld*. Magdeburg 2001, s. 9.

Jestliže demonstranti zpočátku pouze požadovali, aby se zrušilo zvýšení norem, v průběhu povstání se do popředí stále více dostávaly požadavky politické. Na reprodukci je telegram z 18. června 1953 se seznamem požadavků, který sepsali dělníci z Bitterfeldu. Telegram je adresován vládě NDR.

Zdroj: www.jugendopposition.de